

STORTINGET

Innst. 380 L

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Prop. 54 L (2023–2024)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffegjennomføringsloven (erstatning for skader under pålagt organisert trening mv.)

Til Stortinget

Sammendrag

I proposisjonen foreslår Justis- og beredskapsdepartementet en ny bestemmelse i lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) § 8 a. Bestemmelsen vil gi ansatte i kriminalomsorgen rett til full erstatning for skader som skyldes pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner. Under kriminalomsorgens myndighetsutøvelse kan maktanvendelse være påkrevd. Ansatte i kriminalomsorgen kan for eksempel utøve makt ved innsettelse på celle, opptøyer, rømningsforsøk, aksjoner mot celle og ved utøvelse av vold mellom innsatte eller mot ansatte. For å håndtere slike situasjoner kreves opplæring, øvelse og trening.

Ansatte i kriminalomsorgen er i likhet med andre arbeidstakere yrkesskadedekket både under tjeneste og trening. Erstatningsordningen som foreslås her skal derfor være subsidiær i forhold til de ordinære yrkesskadedereglene, jf. lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) og lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskedeforsikring (yrkesskedeforsikringsloven). Dette er fordi det i noen situasjoner har vist seg å være vanskelig for ansatte i kriminalomsorgen å oppfylle det alminnelige vilkåret om arbeidsulykke når skader skyldes på-

lagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner. Departementet foreslår regulering i særlov, for å unngå utilsiktede konsekvenser av å endre de universelle reglene i folketrygdloven og yrkesskedeforsikringsloven.

Den foreslåtte ordningen omfatter enhver som er ansatt i kriminalomsorgen, herunder aspiranter og ansatte ved Kriminalomsorgens høyskole og utdannings-senter KRUS. Den foreslåtte forskriftshjemmelen vil dekke eventuelle behov for nærmere avklaring av vilkårene for retten til å kreve erstatning etter bestemmelsen. Lovforslaget dekker ikke fysiske og psykiske lidelser som har utviklet seg over tid, og som derfor kan ha uklare og sammensatte årsaksforhold.

Av lovforslaget fremgår det at erstatningen skal utmåles som om skaden var en yrkesskade etter yrkesskedeforsikringsloven. Ordningen skal administreres av Statens pensjonskasse. Nærmere regler om saksbehandling kan gis i forskrift.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ragnhild Male Hartviksen, Odd Harald Hovland og Hadia Tajik, fra Høyre, Ingunn Foss og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen og lederen Helge André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wetrhus Thorsvik, viser til at kriminalomsorgen gjennomfører straff i fengsel og i samfunnet. Komiteen mener at straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn

til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold, jf. straffegjennomføringsloven § 2 første ledd.

Komiteen viser videre til at kriminalomsorgen skal sikre en straffegjennomføring som ivaretar sikkerheten til både innsatte og ansatte. Komiteen mener at et forsvarlig sikkerhetsnivå bidrar til å motvirke gisselsituasjoner, rømningsforsøk, vold og andre lovbrudd under straffegjennomføringen.

Komiteen viser til at ansatte i kriminalomsorgen må trene på å utøve makt på en forsvarlig måte. Komiteen anerkjenner at de ansatte samtidig er risikoutsatte under pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner. Komiteen merker seg at det følger av Generell tjenestestruks for ansatte i kriminalomsorgen § 2-3 at ansatte i kriminalomsorgen skal delta i instruksjoner og øvelser på tjenestestedet i den utstrekning det blir bestemt. Komiteen merker seg videre at flere ansatte har opplevd å få skader under øvelser som ikke er blitt godkjent som yrkesskade av Arbeids- og velferdsetaten (Nav) eller Statens pensjonskasse etter dagens regelverk. Komiteen registrerer at 152 skader oppstått under trening eller i en arbeidssituasjon er meldt inn til Nav eller Statens pensjonskasse i perioden 2016–2022, mens gjennomsnittlig 9 søknader avslås årlig.

Komiteen merker seg at flere avgjørelser fra Trygderetten om skader under trening på fysisk maktutøvelse innen kriminalomsorgen og politiet har stadfestet avslag på krav om yrkeserstatning. Komiteen registrerer at det foreligger to avgjørelser fra Trygderetten, henholdsvis av 24. januar 2019 og 23. april 2020, om avslag på yrkesskade under trening på fysisk maktutøvelse i kriminalomsorgen. Komiteen registrerer videre at felles for avgjørelsene synes å være at Trygderetten ikke vurderte at hendelsene var av en slik karakter at arbeidstaker kunne sies å ha vært utsatt for en upåregnelig hendelse eller at belastningen var usedvanlig. Komiteen merker seg at i sakene hvor skade under øvelse har blitt godkjent som yrkesskade, har det foreligget momenter ut over det forventede for situasjonen, for eksempel overdreven maktbruk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at trening i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i kriminalomsorgen er nødvendig for å sikre tilfredsstillende kvalitet i tjenesten. Disse medlemmer merker seg at undersøkelsen «Kartlegging av psykiske belastningsreaksjoner blant ansatte i kriminalomsorgen» fra september 2023, gjennomført av Rambøll Management Consulting på vegne av Kriminalomsorgsdirektoratet, viser at ansatte i kriminal-

omsorgen utsettes for alvorlige og ubehagelige hendelser, trusler og hets.

Disse medlemmer viser videre til at ansatte i kriminalomsorgen pålegges fysisk trening blant annet i selvforsvar, pasifiseringsteknikk, aksjoner mot celle og gisseltaking, som er av risikopreget karakter. Disse medlemmer vil understreke at ansatte i kriminalomsorgen må være skikket til å utøve makt på vegne av samfunnet på en forsvarlig måte for å kunne ivareta både innsattes og ansattes sikkerhet.

Disse medlemmer merker seg at erfaring har vist at det er særlig vanskelig å få gjennomslag for at skader hos ansatte i kriminalomsorgen som oppstår under trening og øvelser, utgjør en arbeidsulykke. Disse medlemmer viser til at hensikten med forslaget er å finne en løsning på dette konkrete problemet. Disse medlemmer mener forslaget gir en mer forutsigbar ordning som er bedre tilpasset de utfordringene som følger av arbeidsoppgavene til ansatte i kriminalomsorgen, lik ordningen som er innført for politiet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at proposisjonen inneholder forslag til en ny bestemmelse i straffegjennomføringsloven. Bestemmelsen vil gi ansatte i kriminalomsorgen rett til full erstatning for skader som skyldes pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har etterlyst dette siden regjeringsskiftet, da forslaget ble fremmet av regjeringen Solberg i Meld. St. 39 (2020–2021) Kriminalomsorgsmeldingen – fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring.

Disse medlemmer viser til at ansatte i kriminalomsorgen pålegges fysisk trening som blant annet inneholder selvforsvar, pasifiseringsteknikk, aksjoner mot celle og gisseltaking. Disse medlemmer fremhever viktigheten av at de ansatte i kriminalomsorgen må være skikket til å utøve makt på vegne av samfunnet på en forsvarlig måte.

Disse medlemmer støtter regjeringens proposisjon.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at ansatte i politiet er sikret rett til full erstatning for skader som skjer under pålagt operativ trening, og som ikke dekkes etter yrkesskade-forsikringsloven. Dette medlem mener det er behov for at ansatte i kriminalomsorgen er omfattet av et lignende regelverk som det de ansatte i politiet har, og dette medlem har løftet saken flere ganger på Stortinget.

Dette medlem mener det derfor er positivt at regjeringen nå legger frem et forslag om å innføre en reell

yrkesskadeerstatningsordning for ansatte i kriminalomsorgen, tilsvarende den som har blitt innført for ansatte i politiet.

Dette medlem støtter forslaget.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i straffegjennomføringsloven (erstatning for skader under pålagt organisert trening mv.)

I

I lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. gjøres følgende endringer:

Ny § 8 a skal lyde:

§ 8 a. *Erstatning for skader ved trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i kriminalomsorgen*

Ansatte i kriminalomsorgen har krav på erstatning av staten for skader som skyldes pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i kriminalomsorgen, og som ikke dekkes etter yrkesskedeforsikringsloven § 11. Lidelser som nevnt i folketrygdloven § 13-3 tredje ledd dekkes ikke.

Erstatningen skal utmåles som om skaden var en yrkesskade etter yrkesskedeforsikringsloven. Yrkesskedeforsikringsloven §§ 14 og 15 gjelder tilsvarende.

Reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven kapittel IV, V og VI gjelder ikke for krav som behandles etter denne bestemmelsen.

Som ansatt i kriminalomsorgen etter første ledd regnes enhver som gjør arbeid eller utfører verv i kriminalomsorgens tjeneste. Dette omfatter også ansatte og aspiranter ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter KRUS.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om retten til erstatning, herunder vilkårene for erstatning og saksbehandlingsregler.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i justiskomiteen, den 28. mai 2024

Helge André Njåstad

leder

Odd Harald Hovland

ordfører

